

Obegripligt nobelpris?

Höstens ekonomipris till Alfred Nobels minne har gett upphov till en mindre debatt. Låt oss kommentera två av tidningsinläggen i denna debatt.

Martin Ådals inlägg i *Finanstidningen* 4/12-96 ("Ännu en obegriplig ekonomipristagare") förde bl a fram tanken att nobelpriset i ekonomi premierar världsfrånvärd matematisering: "Om modellerna bara blir skönare, samtidigt som kommunalpolitiker från Katrineholm utan ekonomisk skolning regerar med två decennier gamla rön i bagaget, är syftet kanske något förfelat."

Medan Ådal samtidigt underströk att det också fanns stora fördelar med den formella analysen gick Lars Pålsson Syll i sitt inlägg i *Svenska Dagbladet* 10/12-96 ("Nobelpristagare löser inte verkliga problem") längre i att fördöma denna: "Matematiseringen skapar en ny obegriplighet. Den snäva inriktningen på att bygga abstrakta matematiska modeller och teorier, där precision, elegans och förfining går före relevans, leder till att man saknar överblick och att nationalekonomin idag mer bidrar till den tillämpade matematikens utveckling än till samhällsvetenskapernas."

Det är ett väldigt problemkomplex som debattörerna har tagit upp. Detta problemkomplex har sedan lång tid tillbaka diskuterats av nationalekonomerna själva, nu senast i boken "Ekonomerna i debatten" (Ingenjörsvetenskapsakademien och Ekerlids förlag 1996). Ett flertal frågor är inblandade, bl a:

- vad skall nationalekonomerna forska om?
- vilka metoder skall de använda i denna forskning?
- hur skall forskningsresultaten föras ut till en större allmänhet?

Det finns ett visst samband mellan frågeställningarna. Så tex kan det tänkas att de områden där nationalekonomer bedriver forskning i viss mån påverkas av vad som bedöms vara forskningsbart, vilket i sin tur påverkas av innehållet i den nationalekonomiska verktygslådan. Liknar den typiske nationalekonomen mannen som på hemväg efter en glad kväll tappar nyckeln och letar efter den under gatlyktan där man ser bra, och inte i mörkret där han tappade den?

Det verkar emellertid snarare som om det inte finns några gränser för den nationalekonomiska forskningens val av studieobjekt. Den imperialistiska tendensen inom ämnet har inneburit att nationalekonomerna successivt gett sig in på andra samhällsvetenskapers domäner. I två fall, sociologi (Becker) och statsvetenskap (Buchanan), har detta belönats med nobelpriset.

De insatser som belönats med nobelpris har i allmänhet varit av grundläggande karaktär. Det har ofta gällt utvecklingen av analysmetoder. Detta innebär att den belönade forskningen skall ses som en investering i analysmetod som i sin tur förbättrar våra möjligheter att få kunskap om verkligheten. Det är därför knappast ett rele-

vant kriterium i prissammanhang att forskningsresultaten skall vara omedelbart tillämpliga.

Tvärtom har det visat sig otaliga gånger i vetenskapernas historia att resultat som i förstone tedde sig som en abstrakt och verklighetsfrämmande lek efter några år eller några decennier visade sig ha grundläggande betydelse för praktiska tillämpningar. Man kan här nämna studiet av elektriciteten inom fysiken, matrisalgebran inom matematiken och Mendels ärftlighetslagar. Om någon Ådal eller Pålsson Syll under 1800-talet hade velat strypa dessa forskningsinsatser såsom varande irrelevanta och obegripliga för kommunalråd från Katrineholm skulle vår värld idag ha tett sig bra mycket fattigare.

Erfarenheterna från 1970-talet när politikerna faktiskt försökte minska sådan spjutspetsforskning, och i stället satsa pengar på tillämpad sk sektorsforskning, talar härvidlag sitt tydliga språk. Det visade sig nämligen att den tillämpade forskning som blev resultatet av dessa satsningar oftast blev av låg kvalitet och knappast dög till några tillämpningar. Den bästa och mest användbara forskningen, också inom dessa smala sektorsområden, visade sig i stället ofta utföras av personer som hade en bred allmänkompetens och en djup förtrogenhet med central teori, snarare än av hårt specialiserade och "tillämpade" forskare-utredare på ett smalt sektorsområde.

Däremot är det naturligtvis viktigt att hela produktionskedjan finns representerad i forskarsamhället – från esoterisk grundforskning till handfasta tillämpningar. I slutändan bygger den nuvarande nivån på anslagstilldel-

ningen till den nationalekonomiska forskningen på att en betydande del av resultaten av denna forskning direkt eller indirekt ger praktiskt nyttiga resultat.

Nå, hur stor del av forskningen bör då vara grundforskning, och hur stor del bör vara tillämpad forskning? Det är en svår fråga och vi har inga enkla svar. Det är dock en vanlig missuppfattning att en oproportionerligt stor del av den nationalekonomiska forskningen idag utgörs av sk teoretisk spjutspetsforskning. I själva verket är förhållandet det omvända; den absolut dominerande delen av forskningsresurserna läggs ner på praktiskt tillämpad forskning av oftast tämligen handfast karaktär. Sålunda förfogar de institut och utredningsavdelningar som är knutna till storföretag, intresseorganisationer och statliga myndigheter över mångdubbelt större forskningsresurser än universiteten. Och även inom universiteten är det bara en mindre del av forskningen som kan betraktas som spjutspetsforskning.

Nationalekonomi är svårt. Verkligheten är komplicerad, och det är inte säkert att den forskning som ter sig enklast och mest begriplig för en lekman också ger den bästa bilden av verkligheten. Studieobjektets komplexitet – en ekonomi som den svenska, eller kanske hela världsekonomin – gör att säkra, entydiga och bestående slutsatser sällan kan nås. I motsats till fysikerna analyserar inte nationalekonomerna ett system som i princip har oföränderliga rörelselagar. Till bilden hör att ny nationalekonomisk kunskap kan påverka själva det observerade systemets egenskaper. Det nationalekonomerna vet om värl-

den gäller därför i stor utsträckning hur den fungerar i princip. Några exakta slutsatser kan sällan dras, ej heller kan träffsäkra prognoser göras.

Mot detta skall ställas de ofta stora förväntningarna på de nationalekonomiska forskningsresultaten. Allmänheten väntar sig svar på relevanta frågor om arbetslöshet, inflation och välbefinnande. Vilka orsaker ligger bakom den observerade utvecklingen? Hur kan arbetslösheten halveras?

Om detta vet vi en hel del. Vi har också god kunskap om vad vi inte vet. Inte minst det senare är viktigt. En av nationalekonomernas viktigaste uppgifter vid sidan om grundforskning och tillämpad forskning är att föra ut forskningsresultat och kunskap så att det glapp mellan forskning och praktisk verksamhet som Ådal och Pålsson Syll har påpekat kan överbryggas. Alternativet är att trosvissa men okunniga personer får ta över den ekonomiska debatten. Vi hoppas att läsarna av Ekonomisk Debatt även i fortsättningen skall kunna följa en levande och professionell diskussion om de samhällsekonomiska frågorna och att tidningen skall kunna fungera som en brygga mellan forskning och praktisk tillämpning.

*Mats Persson
Claes-Henric Siven*